

PRODUCȚIA AGRICOLĂ ROMÂNEASCĂ INTERBELICĂ ÎN CONTEXT EUROPEAN

dr. Gheorghe DOBRE

1. În România interbelică, ca și în țările din restul continentului nostru, concepția potrivit căreia ramura de producție preponderentă din economia românească o constituie agricultura era o idee cvasicomună, recunoscută ca atare explicit sau implicit de mai toți reprezentanții, cu preocupări în domeniu, din cele mai varii medii sociale, politice, economice, academico-universitare etc.

Cu foarte puține excepții teza era exprimată sub presiunea politicilor curente și argumentată cu formulări axiomatice, adică fără să se bazeze pe analize economice pertinente și la obiect, în afară de considerente generale și opinii mai mult sau mai puțin calificate.

2. Cât despre determinarea agriculturii României în spectrul economiilor europene, aceasta se realiza, atunci când se realiza, luând drept axiomă o teză larg răspândită în Occidentul european, acceptată, fără prea mare discernământ și la noi în țară, după care Europa interbelică ar fi fracturată în două: cea din vest unde predominau economiile industriale și cea din est

unde predominau economiile agrare. Cu alte cuvinte spus, Europa Occidentală era identificată cu economiile unor țări eminate industrialmente, iar Europa Răsăriteană (inclusiv România) se identifica cu economiile unor țări preponderent agrare. "Europa industrială și agrară" exprima într-o formulă publicistică credința - interesată sau nu - a multora din epocă.

3. O asemenea delimitare, la prima vedere, putea fi susținută nu numai ziaristic, dar și cu unele date statistice. Bunăoară, în 1938, adică într-un an de "avânt" economic, ponderea producției nete agricole a României în venitul național se înscria într-o valoare de 38,4% ceea ce o situa pe locul II (în ordinea descrescătoare) înaintea Bulgariei, dar în urma tuturor celor 18 țări europene pentru care s-au efectuat calcule. La același moment calendaristic Marea Britanie deținea o pondere de 4,1%, ocupând astfel ultimul loc (în aceeași ordine descrescătoare), decalajul dintre situația din țara Albionului și țara noastră fiind de 34,3 puncte procentuale¹.

¹ Să notăm că o pondere de valoare apropiată cu situația României în 1938, Anglia o atinsese în jurul anului 1800, Danemarca prin 1888-1890, Franța în 1909, Norvegia în 1865 și Suedia în 1885.

4. La o privire mai atentă - și eliberată de simplificări ziaristice - lucrurile se cuvin a fi abordate mai nuanțat, invocând date și fapte cât mai apropiate de realitate și dacă se poate, în mare măsură, cuantificabile. Căci, de pildă, ca să mă refer numai la un singur exemplu², la aceeași dată, 1938, Irlanda, care în nici un caz nu putea fi localizată în Răsăritul Europei, se înscria în propriul ei venit național cu o pondere a agriculturii de aproape 26%, peste media a 18 țări europene cu cca 12 puncte procentuale și foarte apropiată de Ungaria (cca 30%), Polonia (32%) ș.a. Și dacă am dispune de date cât de cât verosimile, pentru întreaga perioadă interbelică, am constata că numeroase țări vest-europene au ieșit din primul război mondial cu o economie în care agricultura deținea o pondere și mai însemnată în venitul lor național.

5. Este în afara oricărei îndoieli că și țara noastră evoluase pe parcursul anilor interbelici de la o structură economică eminentemente agrară (aidoma economiei României antebelice) la o structură agrar-industrială. Este edificator faptul că producția globală industrială în 1921 deținea în venitul național o

pondere de 15%, iar în 1938 de peste 30%, pe când a producției agricole scade de la aproximativ 55% la 42%³.

Cu toate acestea, indiferent de circumstanțe, țara noastră era privită în economia Europei ca o țară cu o economie preponderent agrară.

Dar și economiștii noștri autohtoni, nu puțini la număr, erau încredințați de acest iucru. Să încercăm să rezumăm din cercetarea întreprinsă câteva idei conclusive pe temeiul unor date, fie ele și oficiale.

6. Privită din perspectivă europeană, România interbelică se situa pe primul loc în exportul de cereale, între țările exportatoare de astfel de produse.

Din totalul cerealelor românești exportate între 1920-1938, țara noastră se înscria, în totalul țărilor europene exportatoare, cu o pondere medie anuală de aproape 65% (64,4%), întrecând considerabil Ungaria, care deținea o pondere de puțin peste 24% (24,1%), Franța cu aproape 9% (8,8%) și Danemarca cu cca 3% (2,6%).

În lumina acestor cifre, se poate spune cu temei că România în perioada interbelică era o marcantă putere statală europeană exportatoare de cereale.

² La alți indicatori proporțiile se mențin apropiate (de ex. la ponderea populației active agricole în totalul populație activă).

³ În cazul anterior calculele s-au efectuat pe baza produsului final, aici estimările s-au făcut pe baza produsului global.

6.1. De menționat că ponderea pomenită a României, după 1933 până aproape de cel de al doilea război mondial, scade la 56,7%, pe când a Ungariei crește la 25,8%, a Franței la 13,8% și a Danemarcei la 3,7%.

6.2. De reținut însă că din totalul producției europene de cereale, între 1920-1939, în media anuală România exporta 9,3%, pe când Franța aproape 13% (12,9%), iar Ungaria 5% și Danemarca 2%, ultimele cu un teritoriu și cu o populație agricolă mult mai mici decât țara noastră⁴.

7. Dar ceea ce e de consemnat este că dinamica exportului de cereale românești era mult mai mică decât a celorlalte țări exportatoare de astfel de produse, față de producția lor internă. În timp ce pe total Europa, între 1920-1938 producția de cereale a crescut cu peste 50% (54%), similar cu Danemarca, deci într-un ritm mediu anual de 2,3%, Ungaria sporește cu 87,4% într-un ritm de 3,4%, Franța cu 20% într-un ritm de 1%, iar România își amplifică producția de cereale cu aproape 39% (38,8%) într-un ritm mediu anual de 1,7%.

Dar în privința exportului de cereale între aceleași date evo-

luția a depășit considerabil creșterea producției interne, în afară de România. Astfel, Ungaria realiza un export de aproape 22 ori mai mare, într-un ritm de 17,6%, Danemarca exporta de peste 5,5 ori într-un ritm de 9,4%, Franța de peste 4 ori într-un ritm de 7,7%, iar pe total Europă exporturile de cereale se înscriau într-un indice de creștere de 217,8% și un ritm de 4,2%. Exportul românesc de cereale se ridica însă la aproape 134% într-un ritm mediu de 1,6%.

8. Explicația am oferit-o într-un alt studiu⁵ unde am arătat că după primul război mondial și în urma reformei agrare din 1921 gospodăria familială a devenit nucleul central în satele românești și că în virtutea acestui fapt, deși producția s-ar fi putut să scadă păstrând proporțiile teritoriale postbelice, față de trecut, consumul populației a întrecut nivelul antebelic pe locuitor (adică din anii 1911-1914), de unde și disponibilitățile de cereale pentru export s-au diminuat.

9. În perioada la care ne referim, au loc însă și schimbări importante în agricultura românească, față de alte țări euro-

⁴ Toate calculele ulterioare au fost efectuate după coeficienții de reconversiune propuși de Sonica Kreitmeier în *Agrar-Wissenschaft* nr. 4/1989, p. 121. Informația ne-a fost oferită cu amabilitate de dl. Ciutacu căruia îi mulțumim cu profundă colegialitate.

⁵ *Producția și consumul de cereale în România interbelică: Caiet de studiu IEN, 1997.*

pene, sub raportul structurii sale, mai exact a relației între producția vegetală și animală. Este concludent că între 1929-1939 ponderea medie anuală a producției animale în producția agricolă totală a țării noastre se situa în jurul unei valori de 2,5%, în timp ce a Elveției era de 35,6%, a Norvegiei de 17,4%, a Marii Britanii de 19,2%, a Belgiei de 12,7%, a Germaniei de 10,2%, a Franței de 8,8%, a Danemarcei 8,1%, a Suediei de 7,3%, a Cehoslovaciei de 5,2%. Până și în Portugalia ponderea menționată se ridica la 5,3%, iar pe întreaga Europă, valoarea ponderii respective era de 6,6%.

10. Este explicabil, dacă ținem seama de faptul că, începând din anii '20, în țara noastră baza favorabilă pentru animale s-a diminuat aproape continuu, mai ales pășunile și imășurile.

11. Să mai ținem seama, apoi, de faptul că la începutul anilor '30, țările de vestul Europei au trecut masiv la reagrărirea economiilor lor, renunțând sau diminuându-și substanțial importurile de produse agricole din zona răsăriteană "agrară" a Europei. Trecerea la industrializarea lor accelerată constituie o urmare logică a unui asemenea proces.